6. Росов В. А. Николай Рерих: Вестник Звенигорода. Экспедиции Н. К. Рериха по окраинам пустыни Гоби. Книга I: Великий План. СПб. : Алетейя; М. : Ариаварта-Пресс, 2002. 272 с.

7. Фосдик З. Г. Мои Учителя. Встречи с Рерихами. (По страницам дневника: 1922–1934). М. : Сфера, 2002. 800 с.

8. Lieutenant Haslund's Report // Hedin S. Riddles of the Gobi Desert / Transl. from the Swedish by E. Sprigge and C. Napier. New York : E. P. Dutton & Company, 1933. P. 322–334.

9. McCannon J. Nicholas Roerich: The Artist Who Would Be King. University of Pittsburgh Press, 2022. 632 p. DOI: https://doi.org/10.2307/j.ctv30pnv7r

10. Recent events in Sinkiang. *Journal of The Royal Central Asian Society*. Vol. 21, Issue 1. 1934. P. 81–88. DOI: https://doi.org/10.1080/03068373408725293

DOI https://doi.org/10.36059/978-966-397-530-6-23

Стрелкова А. Ю.
ORCID: 0000-0002-2859-8425
доктор філософських наук,
старший науковий співробітник сектору історії східної філософії
відділу історії зарубіжної філософії
Інститут філософії імені Г. С. Сковороди
Національної академії наук України
м. Київ, Україна

ОЗНАКИ "ДУРНЯ" (*BĀLA*) В ПАЛІЙСЬКІЙ "ДГАММАПАДІ"

Ключові слова: буддизм, "Дгаммапада", *bāla*, дурень, *appamāda*.

У палійській "Дгаммападі", одному з найвідоміших текстів як раннього буддизму, так і буддизму загалом, головними дійовими особами є дві групи осіб, які можна узагальнено об'єднати під назвами "дурних" та "розумних". Оскільки йдеться не про художній твір, а про доктринальний текст *par excellence*, який входить безпосередньо до складу буддійського канону (а саме до розділу Кхуддака-нікая "кошика сутт" палійської Тіпітаки), ми маємо справу з лексикою, яка, крім звичайного, побутового, має також специфічне доктринальне значення, а отже, потребує не просто літературного перекладу, а спеціальної

інтерпретації та окреслення обсягу відповідних понять із погляду буддійської системи мислення.

Палійська "Дгаммапада" містить 423 вірші, об'єднаних у 26 розділів, кожен із яких присвячено певній темі. Зокрема, п'ятий розділ має назву Bālavaggo ("Глава про дурнів", вірші № 60–75) і починається зі слів, з яких зрозуміло, що в буддійському контексті поняття "дурня" (*bāla*) пов'язане насамперед із поняттям сансари:

Dīghā jāgarato ratti dīghaṃ santassa yojanaṃ 60

Dīgho bālānaṃ saṃsāro saddhamma avijānataṃ [1].

Довга ніч для несплячого, довгий шлях для стомленого,

Довга сансара для дурнів, що не знають істинної Дгарми (№ 60).

Не знаючи і не розуміючи Дгарми Будди, "дурень" не обізнаний і з одним з найважливіших її положень – вченням про брак власного "я" (*анатман*), і тому однією з характерних рис "дурня" є марнославство: він пишається собою та усім, що він має (синами, статками), не розуміючи, що все це йому насправді не належить, навіть його власне "я".

Головною рисою, притаманною "дурню", є бездумність, яка власне і є причиною його перебування у світі "народжень та смертей" (сансарі):

Pamādamanuyuñjanti bālā dummedhino janā 26

Appamādañca medhāvi dhanaṃ seṭṭhaṃ'va rakkhati [1].

Дурні невігласи в бездумність (*pamāda*) поринають,

Розумні ж вдумливість (*appamāda*) пильнують, як скарб найліпший (№ 26).

"Бездумність"-*pamāda* (санскр. *pramāda*, кит. *фан і* 放逸) є протилежністю "вдумливості"-*appamāda* (санскр. *apramāda*, кит. *бу фан і* 不放逸), яка є однією з наріжних чеснот буддиста, а також однією з благих дгарм у класичній буддійській класифікації дгарм. Її наявність веде до безсмертя, а брак спричиняє смерть, як сказано у другому розділі "Дгаммапади", спеціально присвяченому цьому терміну, – Appamādavaggo ("Глава про вдумливість"):

Appamādo amatapadaṃ pamādo maccuno padaṃ 21

Appamattā na mīyanti ye pamattā yathā matā [1].

Вдумливість (*appamāda*) – шлях до безсмертя, бездумність (*pamāda*) – шлях до смерті.

Вдумливі не вмирають, ті, що бездумні, – наче мертві (№ 21).

Попри те що безсмертя і смерть у буддійському контексті насамперед відсилають до таких понять, як нірвана та сансара, втім, масштаб загрози залишається незмінно максимальний – від наявності чи браку *вдумливості* залежать онтологічний статус людини як такий і відповідь на одвічне людське питання: бути чи не бути?

Загалом же, згідно з “Дгаммападою”, з погляду буддійського вчення, “дурню” (*bāla*) притаманні такі ознаки: 1) незнання Дгарми (зокрема, вчення про “брак я” (*анатман*)); 2) пихатість, марнославство; 3) бездумність (*pamāda*); 4) завдавання страждання іншим; 5) неусвідомлюване завдавання страждання собі самому; 6) невиправність; 7) смертність (у буддійському розумінні).

Література:

1. Sri Lanka Tripitaka Project // Barre Center for Buddhist Studies. URL: https://accesstoinsight.org/tipitaka/sltp/Dhp_utf8.html (дата звернення: 31.05.2025).

DOI https://doi.org/10.36059/978-966-397-530-6-24

Філь Ю. С.
ORCID: 0000-0001-9902-6101
кандидат історичних наук,
молодший науковий співробітник
відділу Азіатсько-Тихоокеанського регіону
Інститут сходознавства імені А. Ю. Кримського
Національної академії наук України
м. Київ, Україна

“ТРАНСЦЕНДЕНТАЛЬНИЙ” ХАРАКТЕР ҐАУДІЯ-ВАЙШНАВІЗМУ ТА ЙОГО ІНТЕРПРЕТАЦІЯ В МЕЖАХ УКРАЇНСЬКОГО ТОВАРИСТВА СВІДОМОСТІ КРИШНИ

Ключові слова: ґаудія-вайшнавізм, ISKCON, Товариство Свідомості Кришни, Шрі Чайтанья Чарітамріта, Шрі Чайтанья Шикшамріта.

Чи є у класичних текстах ґаудія-вайшнавів настанови про те, як жити і як поводитися в мирському житті, у просторі й діяльності, яка виходить за межі суто релігійної сфери? Чи дають Шрі Чайтанья Чарітамріта Крішнадаси Кавіраджа (1518–1617) (ШЧЧ) або Шрі Чайтанья Шикшамріта (ШЧШ) Бгактівіноди Тхакура, які вважаються суто ґаудія-вайшнавськими священними текстами, уявлення про те, як жити в позавайшнавському середовищі, як із ним взаємодіяти, як спілкуватися з невайшнавами, якщо такого спілкування неможливо уникнути. Звісно, найбільш загальна відповідь очевидна – вчення Чайтаньї Магапрабгу, якого вайшнави вважають втіленням бога